

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ
D. THOMÆ AQUINATIS

De Actibus humanis.

Videri posset præfens Tractatus potius ad Theologiam moralem spectare: at vel maximè speculativæ est proprius, cuius est, fundamenta moralis disciplina, num firmi sint, examinare. Eltoque hoc magnum discursum inter utriusque hujus scientia auditores, quod calvum solorum notitiâ intrudet discipuli sapere credere debeat, quod speculativi Theologi scunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & articulum, seu auctorum, nomina nôs contenti, profundiora aca sapientia non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, percutunt doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in t. 2, à questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima univeraliter de actuom moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

Theologi communiter, secuti Angelicum, Tractatu de beatitudine subiungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hic omnes illi, qui quomodo cumque ab hominibus proficiuntur: sed soli illi, qui mortales, sive, ut infra dicimus, voluntari, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducunt, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sunt, vel, si indifferentes in individuo possibiles sunt, cum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modo ex professo agemus: quanquam sape incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUESTIO I. De Voluntario, & Involuntario. ARTICULUS I. Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

Autem esse, cuius principium est in agente, cognoscere singula, in quibus est actus. Hoc definitio, licet, ut plures alii ab eodem Philosopho tradidit, explicatione indigetur, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quod substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: *Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis.* Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula erit cognitionis finis, seu eorum singulorum, que voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit *principium voluntarii;* quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quāvis posse esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi, sed non iusti, nec suasi, mēce incito, & nec physice, nec moraliter influente, ab alio patratur est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu voluntionis contingentium, quae sunt DEO voluntaria, & sunt à voluntate Divina tantum à potentia metaphysica, non verò physica; quia sunt voluntati Divine realiter identificata, ut dictum in tract. de Deo à n. 52. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum voluntionum, quas physice producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum exteriorum, quos imperat, saltem, si sunt ab alio ex mandato volentes; si enim sunt ab ipso volente, cum potentia etiam externe sunt, saltem inadequata, identificata cum anima, quae est realiter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum illorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affective, sive cum inclinatione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicæ; nec enim est voluntaria e. g. ad generatio strum, quam-

Quid, & quotuplex sit voluntarium, & involuntarium.

per se ferat adhuc in effectu suo, felicit in ipsa extrema recitatione. Sextum est *habitualis*, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum *interpretativum*, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti revera data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset voluntatem circa ipsum. Hinc ad actiones, quæ prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum. e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa, tantum approbar Episcopi, sed dober præcessisse actualissim: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntarie agentis præcognoscere: in modo non tantum debet præcognoscere finem negativum, sed etiam relationem, vel conductionem, aut proportionem actus, vel illius rei, quae fit, aut ordinari, ad finem, ut in Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntaris internus, nec actus externus imperatur, si voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntarie, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum iuravit.

6. Quartò. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; est enim in brevi detur aliquod voluntarium imperfectum, felicit inclinatio apparet in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expressè tradit Angelicus 1. 2. ques. 6. art. 1. in corp. quia, licet britta finem cognitionis materialiter, hoc est, rem, quae ipsi est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativa finis cum mediis, & proportionis librum ad illos. Quare voluntarium perfectum tantum datur in creaturis rationalibus, in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eoquod omni profus cognitione carant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctoribus assignatur. Primum est *voluntarium formale*, seu *elicitem*, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, cùque volitio sui ipsius: & hoc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g. in voluntate legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admitti, quod volitio aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur; sed hæc controversia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsum interpretative, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscat, & vult objectum, ut bonum sive amplexione (que est ipsa volitio) etiam interpretative cognoscatur, & vult ipsum amplexione. Secundum est *voluntarium formaliter tale*, quod idem est, ac directum, de quo paulo post.

Terrium est *voluntarium objectivum*, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est *voluntarium actuale*, quando scilicet voluntio actualiter adhuc existit. Quintum *voluntarium virtuale*, quando non amplius voluntio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitat Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distraicta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior voluntio

G 2

habet

habet adjunctionem nolitionem efficacem, adeo que est simpliciter involuntarium. Vigesimum primum voluntarium in se ipso, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non difficeret à directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigesimum secundum voluntarium in alio volente, quando scilicet aliis voluit, cojus volitio mihi imputatur: & sic Vazquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium suisse peccatum origine: atramen Bellarminus, Toleto, Cornelius, Salmeron, aliquis apud Ovidio, volunt, peccatum origine nobis suisse voluntarium in nobis ipsis: quia volito, qui fuit physicè Adami, fuit moraliter nostra. Vigesimum tertium voluntarium necessarium, quando scilicet voluntas necessaria in objectum fertur: sic Beati necessarii amant DEUM. Vigesimum quartum voluntarium liberum, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera mortitoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaleris discurrendum est de involuntario: circa quod tamen obserendum, aliud dici involuntarium negativè, aliud privativè, aliud positivè: sed priores duo modi loquendi sunt inopinari: nam in primis pura negatio voluntis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio voluntis in subjecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subjectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non elicens voluntem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libito ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat voluntem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolitia objecti.

12. Hac autem nolitio potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeoque compotibilis cum voluntione efficaci, facit tantum involuntarium secundum quid. Si est efficax, tunc vel est efficax effectivè, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impedit: vel tantum est efficax affectivè, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si prius, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atque in hoc casu objectum non exigitur: ut secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitio, & nolitio, se eodem modo habeant ad denominandum voluntum, aut nolitum, non tamen eodem modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia voluntio efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolitio efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam eius excludit. Contra voluntio tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum voluntum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influat voluntio; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum voluntio est voluntaria, sicut in

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. Q. B. i. Nolitiones non sunt voluntaria, & tamen convenient ipsi definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia aliquis circumstantia, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo, Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntaria formaliter, & possunt etiam esse voluntaria objectivè, si reflexè imperant. Quid autem non denominant objecta voluntaria, non resert; nam non denominant per convenientiam, sed per inconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denomi-

nat rem prohibitam malam, & culpa injusta de nomina peccatum iustum; neque enim semper prædicatum, quod competit forma, seorsim accepta, competit etiam subjecto, ut pater in alatis, & aliis pluribus exemplis. Ad confirm. diff. antec. Actio talis est voluntaria quoad circumstantiam invincibiliter ignoratam, neg. antec. quoad alia. conc. antec. & neg. conf. Quid dicendum in casu ignorantie vincibilis, dicimus alibi.

15. Ob. 2. Submersio navis imputatur tanquam voluntaria navarcho, praeficio, & obligato, similique potenti eam impedit, quamvis tantum habuerit puram omissionem liberam circa illam submersiōnem: ergo potest esse voluntarium, quod non est affectivè à voluntate, prob. conf. pura omissione non est positivus effectus voluntatis: ergo, Resp. dist. conf. potest esse voluntarium positivè tale, neg. conf. tantum negative tale, om. conf. ad probationem. conc. ant. & sub data distinctione, om. vel neg. conf. Dico omittit; nam, an possibilis sit pura omissione libera, decidendum est invenit: si autem ea dateatur in hoc casu, esset peccaminatio, & aquivaleat, saltem quod imputabilitatem, positivè voluntario: an autem pura omissione libera sit dicenda strictè voluntaria, an tantum equivalenter, quod est de nomine. Ariaga disp. 8. de ad. bim. n. 36. & seq. fusè contendit, esse strictè voluntariam, ex eo etiam capie; quia est libera, & liberum includit voluntarium. Alii id negant; quia voluntas non influit, nec est propriè omissionis principium, quod requirunt ad voluntarium. Quidquid autem sit de hac questione nominis, saltem, si daretur pura omissione, esset voluntaria, si per hoc vocabulum tantum intelligitur, imputabilis ad culpm, & quod hoc sequi valeret positivè voluntario.

16. Ob. 3. DEUS potest supernaturiter se solo producere voluntem in voluntate, ipsa non concurrente: hæc est voluntaria, & tamen non est à voluntate affectivè: ergo etiam, quod non est à voluntate, tamen est voluntarium. Vicilium etiam DEUS potest cogere hominem ad voluntem, vel non voluntem: talis voluntas est à voluntate; quia tamen est voluntaria, non est voluntaria: ergo etiam, quod est à voluntate, non est voluntarium: ergo est à voluntate, nec requiritur, nec sufficit. Resp. ad 1. argum. om. ma. neg. mi. In eo casu voluntas recipere voluntem, tanquam qualitatem mortuam, sicut serm. eam recipere lapis: adeoque non est voluntaria. Certe per eam homo non vellet; nam velle est vitaliter agendo erga aliquid affici. Ad alterum argumentum, neg. ma. DEUS quidem potest hominem necessitare ad voluntem, non tamen potest cogere, ut habet S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 4. in corp. vel enim tantum infundere voluntem, tanquam qualitatem mortuam: & homo non vellet; vel tantum necessitatet, ut necessitatet Beatos ad se mandum: & hac ratione nondum cogere; cogere enim est inservire violentiam: est autem impossibile, ut homo patiatur violentiam in eo, quod vult, vel ad quod habet propensionem, vel inclinationem voluntatis; cum omne violentum sit contra inclinationem: & hinc, si DEUS prædeterminaret Petrum, ad volendam sui ipsius occasionem, hæc non efficit.

17. Ob. 4. Ponamus, quod Petrus fit physicè necessitatus ad currendum, c. g. loris fit alligatus equo, vel curru &c. & videat, quod currendo necessariò sit proutitus infantem: interior tamen liber sit, ut lubens currat, vel invitus: ponamus, quod volens currat, adeoque volens protérat infantem. In hoc casu habetur totum, quod juxta nos requirit definitio voluntarii, & tamen proutitio illa non est voluntaria: ergo, prob. antec. sive Petrus velit, sive non, tamen infans conculcabitur: ergo proutitio non est imputabilis, aut voluntaria Petro. Resp. conc. casu nego secundam partem subsumpti, ad prob. neg. conf. est enim in hoc casu conculcatio illa verè voluntaria; quia procedit à Petro ut volente, & cognoscente, arque voluntate Petri verè influit, conderminando tantum concutia, quamvis non necessaria; quia effectus jam est etiam sufficiens determinatus: sicut sepe determinat alter finis, quamvis unus sufficeret. An autem imputabilis sit proutitio infantis in hoc casu, ut Petrus contrahat obligationes ex iusta lesione, vel homicidio ortas, non spectat hoc, sed decidendum est in tract. de iustit.

18. Ob. 5. Potest contingere, quod quis habeat tantum nolitionem rei, affectivè inefficacem, & nullam positivam voluntem: in tali casu dabitur simpliciter involuntarium sine nolitione efficaci: ergo dicta n. 12. non subsistunt. Confr. Nolitio affectivè efficacem est incomposita cum existentia objecti: ergo non potest denominare involuntarium ex ibidem dictis: prob. antec. in eo casu, si voluntas potest, tunc imputetur objectum: ergo non dabitur. Si non potest impedit, non potest dari nolitio absoluta; quia non potest dicere: nolo: sed tantum: nolam: ergo.

Resp. neg. mi. nam per simpliciter involuntarium intelligitur, non tantum negative non voluntarium; sed positivè, ita, ut non sit compotibilis cum voluntione efficaci, quale non est objectum tantum inefficaci tali nolitione affectum: & in hac questione de nomine, aut intelligentia terminorum, standum est communione. Ad confirm. neg. antec. ad prob. neg. 1. p. antec. DEUS abolutè affectivè efficaciter non vult nostra peccata, & tamen, quamvis pollet, non impedit: dein neg. etiam secundam partem ant. quia nolitio affectivè efficacem est illa, quia est incomposita cum voluntione efficaci, qualis sepe datur, quando objectum exigit ex determinatione alterius, sive deinde explicetur per nollem, sive per nolo. Quamvis videatur, cur talis non possit dicere: Quantum est in me, nolo hoc objectum: vel: Hoc est absoluè contrameam voluntatem.

19. Ob. 6. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. voca perfectum voluntarium, quando quis potest moveri, vel non moveri: sed hoc est liberum, & non necessarium: ergo illud est perfectus isto, contra dicta n. 13. Confr. 1. An gelicus eadem questione a. 3. ait, voluntarium perfectum esse, quod est imputabile, scilicet ad laudem, vel vituperium: sed hoc est liberum: ergo, Confr. 2. S. Doctor 1. p. q. 41. a. 2. & q. 42. a. 2.

actus notionales in DEO non esse voluntarios: ergo non datur voluntarium necessarium, mulio minus illud est perfectius libero. Resp. S. Doctor ibi querit, an etiam in bruis detur voluntarium: & respondet, dari imperfectum ob imperfectam cognitionem suis, tantum materialiter talis: unde dimitur vult dicere, voluntarium liberum esse perfectum, seu perfectus, quam necessarium ex imperfectione cognitionis.

In forma dist. ma. vocat perfectum, seu perfectius, comparative ad voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis. conced. ma. comparante ad voluntarium necessarium ex perfectione cognitionis, neg. ma. & conc. mi. sub eadem distinctione. conc. vel neg. conseq. Ad 1. confirm. in primis neg. maj. quia ibi nihil dicit S.D. de eo, an voluntarium sit perfectum, vel non: sed loquitur tantum de voluntario positivo, vel negative tali, seu ut ipse vocat, directe, vel indirecte tali. Resp. 2. dist. ma. aliquod voluntarium perfectum om. ma. omne, aut etiam perfectissimum, neg. ma. & dist. sic mi. neg. conseq. Ad 2. confir. dist. ant. S.D. ait, actus notionales non esse voluntarios, hoc est, non esse liberos, conc. antec. non esse ex inclinatione voluntatis. neg. ant. & conf. Legatur ipse S. Doctor, & apparuit clare hic sensus; tate enim Scriptura, & p. per voluntarium intelligenti liberum. Sic Jacobii. v. 18. dicitur: *Voluntarie enim genuit nisi verbo veritas.*

20. Ob. 7. Voluntarium liberum est magis ab intrinseco, & ex perfectione cognitionis, quam necessarium: ergo est perfectius. Confirm. 1. Voluntas libere agens determinat se ipsum, & non determinatur ab extrinseco, sicut agens necessarium: ergo perfectius agit. Confirm. 2. Per modum agendi liberum distinguuntur creatura rationalis ab irrationali: ergo est perfectior, quam necessarius. Resp. dist. antec. voluntarium liberum est magis ab intrinseco, quam voluntarium necessarium ex imperfectione cognitionis, conc. antec. quam omne voluntarium necessarium. neg. antec. & sub eadem distinctione conc. vel neg. conseq. Quando voluntas agit necessarii, circa objectum creatum, ordinari est imperfecta cognitionis; si enim penitus id objectum cognoscere, videtur etiam aliquam imperfectionem in eo, nec necessarietur. At, si voluntas agat circa objectum Divinum, res contrario modo se habet, nam, quo magis illud cognoscit, eo maius, & purius bonus esse videt.

Ad 1. confirm. neg. conseq. nam, quando voluntas agit necessario ex perfectione cognitionis, tunc necessitatur ad id, ad quod sponte raptus, adeoque fertur in objectum cum majori inclinatione, conatu, & intentione: unde operatio in hoc sensu est magis ab intrinseco, quam libera, scilicet ex majori conatu, vel intentione, a voluntate sponte adhibita. Ad 2. confirm. dist. antec. per filium modum agendi liberum distinguuntur creatura rationalis ab irrationali, neg. antec. etiam per modum agendi necessarium ex perfectione cognitionis. conc. antec. & neg. conseq. neque enim bruta possum necessarii agere ex perfectione cognitionis. Unde precise ratione hujus difference neutrum voluntarium est perfectius altero.

ARTICULUS III.

Quid sit voluntarium in causa.

21. Duximus n. 9. voluntarium indirectum esse idem cum voluntatione in causa. Evidenter, ut ibi notatum, Thomist voluntarium indirectum alter exponunt. Suarez quoque in 1. 2. tr. 2. de voluntario sec. 4. n. 13. putat, omne id, in quod voluntas non immediate per aliquem actum tendit, moraliter tamen te ad id extendit, posse dici voluntarium indirectum, de qua questione nominis nostrum multum longare. Hic autem querimus, quidnam dici debet voluntarium in causa, sive vocetur indirectum voluntarium, si- ve non.

Duximus eodem n. 9. quod voluntarium indirectum, sive in causa, sit, quando quis vult causam, ex qua videt secundum effectum. Et quidem necessarium, esse, ut effectus aliquo modo praevidatur, a nemine negatur: nihil enim voluntum, quin praeognitum. Unde, si quis effectum secundum invincibiliter ignorat, non potest censeri in eum influere. Dixi *invincibiliter*, nam si ignoranta invincibilis sit, censetur ipse qui effectum saltem catenus cognoscere, vel scire, quatenus sit obligationem de eo inquirendi. Attamen non omnis effectus pravitus voluntarius dici potest: cum multi, etiam pravisi, sint pure permitti.

22. Dico 1. Si causa voluntaria est tantum causa per accidens effectus, sive in genere physico, sive in genere morali (hoc est, si est tantum causa, qua per se non est connexa cum effectu, aut ex sua natura ad eum tendens, quamvis hic & nunc, praevidatur, per accidens cum ea conjugenda, sive, ut a Suarez in 1. 2. disp. 1. de voluntario sec. 4. n. 8. ex qua effectus non sequitur per se, & vi illius solius, sed ex aliis etiam adjunctis, quia non intenduntur) non ideo enim effectus est voluntarius in causa: sive, non ideo datur voluntarium in causa, ita auctores communis. Prob. 1. Talis effectus non est voluntarius in se, ut ponitur: neque in causa; quia, cum causa ex se, & antecedenter ad actionem productivam, non habeat connexionem cum eo, nec illum per se praecontinet, non potest censeri intentione, immediate tendens in causam, etiam mediate tendere in effectum: ergo.

Confir. Effectus pure permittus opponitur voluntario: sed effectus, ortus ex causa per accidens, est pure permittus: ergo opponitur voluntario: consequenter non est voluntarius. prob. min. si talis effectus non est pure permittus, tunc nullus potest assignari pure permittus: hoc est contra communem: ergo. prob. min. non potest assignari effectus non pravitus, quia non est effectus, ut est ex claram: non effectus pravitus, & impeditus: nam hic, ut iterum est clarum, non est permittus: non pravitus, & ortus ex causa per se, ac voluntaria, & tam non impeditus: hic enim est voluntarius, ut moxprobabimus: non pravitus, & ortus ex causa involuntaria: hic enim est involuntarius in causa: er-

Quid sit voluntarium in causa.

go effectus pure permittus non potest assignari alius, quam ille, qui ortus est, ex causa quidem voluntaria, sed que tamen sit tantum causa per accidens.

Prob. 2. conclusio ab exemplis. Superiori e. g. pravidet, subditum iratum futurum, forte etiam blasphematum, si cum pro meritis castigetur a zilorum exemplum: si tamen hoc faciat, non censetur ei voluntaria ita subditum, sed pure permittus. Puerilla videt, scandalizandum lubricum juvenem, si ipsa exeat domo: etiam si hoc faciat ad lucrandum panem, vel ad templum adeundum, non est voluntarius ei lapsus juvenis, sed permittus. Fabri armorum pravident, abuturos multos armis ad homicidia &c. quia tamen hic est moraliter voluntarius etiam si ipsa voluntaria in causa: faveat intentione peccata ipsi tamen voluntaria &c.

23. Dico 2. Ut talis effectus sit voluntarius in causa, requiriunt, & sufficiunt, ut positio causa sit praecpta idea, ut habeatur effectus: vel ut sit prohibita idea, ut impeditus effectus, ita Suarez, Vasquez, Gormaz, & Theologus laici communiter. Faverit etiam S. Thomas. 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. querentes docer, quod effectus, non impeditus in causa, e. g. submetio navis, in omissione gubernationis, non sit voluntarius, in ea causa, sive in ea omissione, nisi havarchus debuerit (hoc est, ei aliquatenus praecptum fuerit) navem gubernare, vel (quod idem est) eipropterium fuerit, ponere causam submersione, seu omissionem gubernationis. Praecptum autem hic latius sumitur pro omni eo, quod praebeat morale fundamentum iudicandi, causam intendi in ordine ad effectum, vel moraliter cum eo connecti. Tale fundamentum etiam est consilium, votum &c.

Probatur conclusio. Illud est voluntarium, quod est affective, & effectivè à voluntate: atqui ita se habet effectus dictus: ergo, prob. min. talis effectus est effectivè à voluntate; quia revera producitur dependenter à voluntate, utpote mediae physice in eum influente: sed est etiam affective, latenter moraliter, à voluntate; quia, quando quis ponit causam, quia illi prohibita est, ne sequatur effectus, vel ipsi praecpta, aut fatem sua est, ut sequatur effectus, tunc iudicio prudentum censetur velle effectum: adeoque hic est etiam affective à voluntate; ipsum enim praecptum, vel consilium, est moralis unio effectus cum causa, ut, qui vult unum, censetur moraliter velle alterum, & hoc ei etiam impetrat: sicut voluntas superioris, vel consilii communis, est connexio hederae, vel alterius signi, cum vino vendibili; ita, ut, qui vult hederaem, vel tale signum sua domui praefigere, eo ipso censetur velle significare, ut habere vinum vendibile.

24. Duo tamen addenda sunt 1. Non sufficit, causam esse prohibitam: quoquin modo: sed debet esse prohibita ex fine, ne sequatur hic effectus: nam, licet e. g. fornicatio prohibita sit; quia tamen non est prohibita, ne sequatur peccatum originale, itud non est voluntarium in fornicatione. Item, licet prohibitum sit, die felio ligna cadere: quia tamen non est prohibitum, ne ipse cadens, vel alias ledatur, aut munitetur, si causa secuti libi pedem abscondat. Hinc positio talis causa

quamvis autem, qui ponit causam per se, præterit moraliter, sepius effectum directe in se velit, non tamen id tempore fieri necesse est, e. g. aliquis corruptus pecuniam, vel motus alia spe, aut timore, dat alteri consilium, ut placeat tertio, quamvis interius cuperet, ut id non admitteretur (qua ratione latenter tertio illi, & tamen obligatione e. g. reliquendi dannum, vel similem, evitaret) interim tamen talis in estimatione moraliter censetur intendisse effectum, & esse ejus causa moralis: efficit enim valde ridiculum, dicere: Ego horror, & suadeo, ut hoc facias, non tamen te ad id volo inducere, sed tantum id permittere.

in estimatione morali est inseparabilis ab intentione effectus, sicut moraliter imputabili. Unde, si effectus licet intendi non potest, hoc ipso est prohibitum, dare consilium in ordine ad illum.

26. Dico 4. Si causa physica per se effectus, non est præcepta, aut prohibita, & intenditur, non in ordine ad hunc effectum, sed ad alium; uno ille prior effectus non est moraliter voluntarius, seu imputabilis. iuxta Gormaz, & alii communiter, saltem quodam rem, in quantum scilicet intelligitur, talis effectus non esse imputabilis ad culpam. Probatur. Sepe causa physica simul producit duos effectus, & aliquis habet jus ad unum, non vero ad alterum, tunc, si quis tantum intendat priorem, secundus est moraliter pure permisus, nec imputabilis: ergo, probatur antec. voluntas in tali casu, juxta moraliter estimationem, censetur tantum tendere in causam formaliter talen, seu ut in causam effectus sibi licet, ab altera vero formalitate præscindere: ergo non censetur, alterum effectum medieate intendere.

Probatur exemplis. Sic, (quod est exemplum allatum a Gormaz n. 163 de act. hum.) si quis habens jus, regi suum horum, quamvis hac irrigatio simili cum secunditate horti proprii, afferat damnum horti alieno, in quem aqua defluit, damnum hoc est pure permisum. Sic, si in gravi, ac periculo morbo medicus videns medicinam, unde potentem mederi, allatur ex altera parte aliquid nocentium minus agroto, atamen in his circumstantiis non curandum, adhibeat eam medicinam, itudinum in moraliter estimatione pure permittit. Sic confessarius sciens ex auditione turpissimum actuum oriturus naturaliter in se motus quosdam inhoneflos, si tamen sacramentum illud administret, moraliter eos motus tantum permittit: in modo communiter solent in vocari involuntari. Sic, si quis, ut salvus viram, fugiens conculet necessarij dormientem in via infantem, moraliter tantum permittit eis necem, certe non peccat, ut communiter docent cum Layman l. 3, tr. 3, p. 3, c. 3, n. 1, sub finem. Plura alia exempla exhibent Theologis morales.

27. An autem in talibus casibus effectus illi, e. g. dannum alterius, vel motus inhoneflos, dicendi sint voluntarii sicutem physice, quæsto videtur de nomine, in qua auctores discrepant. Et quidem talis effectus est indirecte voluntarius, volunt Suarez, Vascquez, Layman l. 1, tr. 2, c. 3, n. 5, & alii multi, dicuntque, eis convenire totam definitionem indirecte voluntarii: cum sint mediatae, sive indirecte, ab intrinseco, quatenus felicitate causa per se cum iis connexa est immediate a voluntate, seu ab intrinseco, & consequenter ipsi sunt mediatae ab intrinseco, seu a voluntate, tanquam principio: insuper etiam sunt præcogniti, adeoque cum præcognitione,

Gormaz vero, & alii, id negant: quia videtur ipsi illi motus inhonefli, vel aliis turpior effectus in conformatio ortus, aut conculari infamis, non esse dicendi voluntarii: cum videatur mirabile, e. g. voluntariam occasionem innocentis non esse peccaminosam. Sed hi auctores debent, vel aliter explicare definitionem communem, vel aliquid in ea subintelligere, e. g.

quod sit ab intrinseco ita, ut voluntas, vel physice, vel moraliter, intendat causam ut causam huius effectus, seu causam, que etiam respetivè ad agentem (quemadmodum ait Gormaz) sit causa per se effectus, nec agens habeat jus ad ponendam eam causam propter alium effectum iuxta dicta n. 26. si enim ita causam intendat, quamvis physice effectum nolit, tamen eum in estimatione moraliter velle censetur, ut dictum n. 24. Quælio haec de nomine non est magni momenti: unde sentiat quisque, quod lubet.

28. Quod hucusque diximus de effectu indirecte voluntario in causa positiva, cum propria accipienda sunt de effectu voluntario in causa negativa, seu in omissione; nam, si omissione est prohibita, ne sequatur effectus, hic est voluntarius in ea omissione. Sic (quod est exemplum S. Thomas n. 2, q. 6, a. 2) submersio navis est voluntaria gubernatori, in omissione debite diligente, ad illam conservandam, ad quam obligatur præcepto naturali, vel positivo iustitia. Si quis autem non teneretur ad impediendam submersiōnem ullo præcepto, etiam charitatis, tunc talis submersio non est voluntaria, saltem moraliter; quia tunc haberet jus ad omisionem, non ut causam submersiōnis, sed e. g. ad servandam vitam aliorum, qui alibi periclitantur. An autem sit in physico sensu aliquo modo voluntaria, explicandum est iuxta dicta num. 27. de voluntario in causa positiva. Addendum etiam, si omissione sit pura, hoc est, abique ullo actu voluntatis, tunc utique effectus non tunc positiō voluntarium, sed tantum negatiō, sicut ipsa pura omissione. An autem talis omissione sit possibilis, dicemus infra.

ARTICULUS IV.

Solvuntur Objectiones.

29. O B. 1. contra I. concl. DEO pertinentiæ nostra peccata, sunt ista voluntaria: sed non sunt ei præcepta, neque prohibita: ergo non requiritur prohibitiō, vel præceptum ad voluntarium in causa per accidens. Confirm. Si peccata non efficiunt DEO voluntaria, tunc ideo: quia DEUS non determinat ad illa: sed causa per accidens determinat ad effectum: ergo. Resp. Arriaga quidem de act. hum. disp. 8. sec. 6. n. 45. admittit, peccata eff. DEO aliquo modo indirecte voluntaria sed hic modus loquendus non videtur sine gravissimis rationibus admittendus. Aliud est, quod permisso sit voluntaria: aliud, quod peccatum permisum: illud est verum, hoc falsum: nec plus vult S. Aug. quando dicit, nihil fieri præter voluntatem DEI; nam ait, nihil futurum, si DEUS non finaret: non autem finire nolentem, sed volentem. In forma. neg. ma. Ad confirm. neg. ma. Determinare, vel non determinare respectum ad liberum: quia libertas exigit, ut indifferenter determinetur: at voluntarium non exigit, aut supponit indifferens: cum amor necessarius DEI, & beatificus Beatorum, sit maximus voluntarius.

30. Dices 1. DEO saltem sunt voluntaria peccata

peccata in omissione, vel negatione auxiliorum efficacium: ergo. Resp. neg. antec. tum; quia, DEUS non tenet auxilia efficacia dare, tum, quia ex inefficacibus non sequuntur necessarij peccata. Dices 2. Saltem motus inhonefli concupiscentie, neceſſiō furgentes in natura humana, sunt DEO voluntarii. Resp. Gormaz n. 172. de act. hum. neg. antec. & putat, eos provenire debere, vel a diabolo, vel a liberis causis, aut actionibus hominum. Respondeo, motus illos, si qui naturaliter oriuntur ab ipsa natura, ex se non esse malum morale, seu moraliter inhoneflos, aut culpabiles; nam, si sint profici inderitari, se habent ut motus brutorum, qui moraliter mali non sunt. Addo, quod in statu matrimoniali coherentur; unde tantum sunt moraliter mali, si extra hunc statum dehincaret, vel saltem semidehincaret, admittiunt: hec autem admisso, vel consensus in eos, non sit a DEO.

31. Dices 3. Motus illi moraliter inclinat ad peccandum. Resp. non videri, eos inclinare per se ad consensus, in quo statu ratio peccati: ministris, moraliter ad eum necessariare, nisi accedit negligenter, aut malitia voluntatis: & docet idem Gormaz loc. cit. moraliter necessariam peccandi probabilitatem non oriens ex natura pura, sed ex præcepto originali, cuius causa DEUS non est. Si autem committere velis, onitram fuisse, etiam in statu pura nature, istam necessariam peccandi, dicere debes, quod ea non tollat libertatem physican, adeoque DEUS sit tantum causa per accidens peccatorum: item debes negare patitatem cum causis moralibus, precibus, consilio; quia harum sines intrinsecus est, tendere ad id, quod suadit: non autem illos non moraliter finis est peccatum, sed disponere ad propagandam speciem humanam in suo statu, & modo. Item debes negare patitatem cum habitibus vitiis, quos DEUS juxta communiorum, contra Arragam, non potest infinitare; quia etiam istorum finis intrinsecus est inclinare ad peccatum.

Dices 4. Natura humana per se inclinat ad peccatum veniale. Resp. neg. sed per se tantum est infirma; ut moraliter non possit resistere omnibus omnino tentationibus, vel allicationibus ad peccandum: quia alicuius &c. non proveniunt a DEO, tanquam causa per se. Addo tandem, quod ex his motibus non tam impugnat prima conclusio (quia illi motus efficiunt, ad mentem adverbiatorum, causa per se) quam dicta n. 27.

32. Ob. 2. Martyr voluntarie moritur, quoniam debet præceptum moriendi (sicit enim fugeret). & simili est tantum causa per accidens mortis: ergo. Confirm. 1. Effectus omnis cause voluntarie est voluntarius: ergo etiam effectus cause voluntarie per accidens. Confirm. 2. Effectus talis mediatae causatur a voluntate: ergo est mediata voluntarius. Resp. 1. Martyr ordinarii directe vult pati martyrum: sollicitus ex suppositione, quod tyrannus illud vult inferre: quam suppositionem illi tantum pertinet. Si contendas, posse martyrem etiam velle martyrium indirecte in causa, e. g. in omissione fuga, vel in predicatione Evangelii, respondeo, posse dici, haec causas; licet non sint rigorosae præceptæ, esse tamen suatas, vel per modum consilii

R. P. Ant. Mart. Thol. Tom. I.

propositas, quod sufficit. In forma neg. superpositum antecedens, quod martyr tantum indirecte voluntarie moriatur: vel, si hoc evincas, neg. p. ant. datur enim præceptum moriendi latius dictum ex n. 23. Ad 1. confit. neg. antec. alias etiam efficit voluntarius effectus, qui neque est prævulsus. Si dicas, requiri prævulnem, dicimus nos, requiri præceptum &c. idque ob nostras rationes. Ad 2. confirm. dicit. antec. talis effectus causatus effectivè, conc. antec. effectivè, neg. antec. & conseq. Reroratio iterum adest in effectu non præcognito.

33. Ob. 3: contra 2. conclusionem. Effectus non magis procedit a voluntate, sive detur præceptum, aut prohibitiō, sive non: ergo propterea non est magis voluntarius. Confirm. 1. Præceptum se habet extrinsecus ad effectum: ergo non facit cum voluntarium. Confit. 2. Præceptum non est processus effectus a voluntate: ergo ipsum non facit voluntarium. Resp. dicit. antec. Effectus non magis procedit a voluntate, ut præcise agente physice, conc. antec. non magis a voluntate, ut antecedenter conexum cum effectu. neg. antec. & conseq. Præceptum quidem non tribuit voluntati majores vires physicas ad producendum effectum, tamen superadditum moraliter aliquam connexionem, vi cujus effectus magis imputatur voluntati: unde, cum ad denominationem voluntarii, requiratur connexionis causa cum effectu, ut dictum n. 22. hec autem postea efficit physica, vel moralis, præceptum tribuens connexionem moralem, jam aliquid facit ad voluntarietatem.

Ad 1. confirm. neg. conseq. licet enim præceptum non sit quod intrinsecum effectus, potest tamen eum denominare: nam non denominatio voluntarii potest particulariter esse extrinsecus, sicut denominatio liberi. Si contraria opinione de libertate actuum tenere velis, poteris, in modo, dicere ea non debet dici, talum actum voluntarii, vel liberum, habere essentiale respectum ad præceptum, vel saltem ad ejus cognitionem; cum ita constituit actum primum liberum, essentiale ab actu secundo respectum: & ite saltem respectus intrinsecus reddet actum intrinsecus voluntarium. Ad 2. confit. conc. vel om. antec. neg. conseq. Sufficit, si præceptum sit connexio antecedens effectus cum causa; sic enim jam denominari eum voluntarium.

34. Ob. 4. Votum fugiendi causam per accidens, non facit effectum voluntarium in causa: ergo neque præceptum: consequentia videatur clara; quia præceptum non magis, quam voluntarium, connectit causam cum effectu, & voluntariem, vel voluntarietatem unitus cum voluntarietate alterius: neque etiam est minor vis in obligatione voti, quam in obligatione præcepti. prob. antec. Si votum faceret effectum voluntarium, tunc, si quis votaret, viratum vel causam per accidens e. g. inhonefliorum motum, & tamen posset eam non virare, sed adhibere, ei essent motus illi voluntarii: & consequenter, si aliqui voluntaria procuratio talium motuum efficit causus referatus, sicut esse potest, talis incidet in casum referatum: hoc videtur nimis durum: ergo. Resp. neg. antec. ad prob. neg. min. ex suppositione, quod omnis voluntaria procuratio talium motuum

zum esset reservata: an autem reservata sit omnis, vel an tantum illa, cuius voluntarietas oriatur ex obligatione, omnibus, illum statum amplexis, communi, defumendum est ex statutis, vel declarationibus superiorum. Gormaz n. 178. de ad. hum. putat, tantum banc posteriorem procurationem esse reservatam.

35. Ob. 5. Ex nostra doctrina sequetur, quod gubernatori urbis, qui obligatur iustitia ad impediendas turbas, & cedes, si ex culpabilis eius negligencia oriretur homicidium, istud ipso esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo prob. min. hanc ratione, vel ipso fieret irregularis, tanquam voluntaria causa homicidii, vel talis causa non subiaceret irregularitati: utrumque etsi absurdum: ergo. Confir. Etiam obligatio praecipi charitatis faceret homicidium, ex negligencia ortum, voluntarium: ergo etiam, qui tantum obligaretur ex charitate ad illud impediendum, & neglegere, fieret irregularis: hoc est durissimum: ergo. Resp. conc. ma. neg. min. ad prob. neg. min. Utrumque defendunt graves autores, & quidem, talem incursum irregularitatem, docent Suarez de confessis dispe. fec. 4. n. 5. qui ait, hanc esse communem. Eadem tenet Navarus, Leander à SS. Sacramento, Layman l. 3. fec. 5. tr. 3. p. 3. c. 4. n. 7. Molina, Gormaz, de ad. hum. n. 181. § 182. La Croix l. n. 490. & plures alii ab his citati.

36. Oppositum tenetallii citati apud eosdem, ex hacratione, quod irregularitates non debet imponi, nisi clare eam canon quidam imponat: nullum autem canonom eam imponere, tantum non impediens homicidium. Sed non male respondet Suarez, canones loqui moraliter, adeoque etiam de illo, qui in affirmatione morali est homicida, qualis est non impediens culpabilitate homicidium, si ex iustitia id impedita tenebatur: & addit, talem etiam in iure civili puniri, acsi ipse homicidium commisisset. Hac ratio videtur firmor, quam illa ab aliis allata, scilicet, sententiam excommunicationis ferri contra non impedites percusserunt clerici. C. Quante. 47. de sententia excommunicante consequenter censendum, eam etiam ferri contra non impedites homicidium, nam (ut Suarez, non sententiam, sed rationem refellens, reponit) non est firmus argumentum ab uno casu statuta pena ad alterum; in hiujusmodi enim rebus ostendendum est juxta exprimuntur.

Ad confirm. neg. conseq. nam, ut ait Layman, & Suarez loc. cit. homicidium propriè est peccatum contra quintum praecipuum, & contra iustitiam, non tantum contra charitatem: nec talis est propriè homicida, licet ei aliquo modo, in ea omisione, sit voluntaria mors alterius. Quod si aliquando canones talem vocant homicidam, e. g. illum, qui pauperem non pavit, sed fame mori permisit, loquuntur in sensu latiore, ut ait Eximus, accipitimus homicidium pro omni culpa commissa, circa debitam conservationem vita proximi: & addit Suarez, in hoc ferè convenire autores, quos multos etiam citant Gormaz, & La Croix. Quamvis igitur talis sit aliquo modo causa voluntaria homicidi, tamen non est talis causa, quae accipiat in affirmatione morali denominationem homicida; ad hanc epim non sufficit, ut sit causa

voluntaria, sed requiritur, ut sit causa contra iustitiam peccans.

37. Ob. 6. contra dicta num. 27. Quamvis nullum adsit praecipuum, tamen effectus, in causa per se physica, jam virtualiter continetur, & cum ipsa connectitur: ergo jam datur voluntarium in causa, prob. conseq. intentio causa, que videtur connecta, & virtualiter continere effectum, est virtualiter intentio effectus: ergo. Resp. ad mentem auctorum, qui negant, tunc dati voluntarium om. antec. neg. conseq. non enim sufficit hoc ad voluntarium; quia per hoc tantum habetur, ut effectus procedat aliquo modo à voluntate physice effectivè, sed non affectivè; ad hoc secundum enim requiritur, ut causa, in affirmatione morali, intendatur, tanquam causa hujus effectus: & non ex jure aliquo ita, in ordine ad alium effectum intendatur, ut ratione juris ad ipsum, in sensu morali non censematur tendere in priorem.

38. Dices 1. Juxta dicta possit DEUS prædeterminatione ad peccatum, quin istud ei esset voluntarium: hoc dici non potest: ergo. prob. ma. prædeterminatione, licet esset causa per se physica peccati, non tamen esset DEO prohibita: ergo non esset in ea voluntarium peccatum. Resp. Etiam Arriaga, qui admittit, peccata posse DEO esse aliquo modo indirectè voluntaria, tamen non admittit talem prædeterminationem. In forma. neg. ma. ad prob. neg. antec. non enim DEO foret præcisè aliquo modo voluntarium peccatum in sensu aliquo physico, sed etiam in morali; quia, licet non detur praecipuum rigorose dictum respectu DEI, datur tamen obligatio: nam DEUS multiplicem habet obligationem, qua potest dici praecipuum in sensu late, in quo sumuntur hic praecipuum ex dictis num. 23. vi cuius obfringitur, ad non ponendam prædeterminationem ad peccatum. Prima est orta ex fidelitate, vel certè ex immutabilitate, aut veritate, vi cuius DEUS homini debet reliqueretur libertatem, quam ei promisit, vel certè dixit, se ei dedisse, ac reliquisse; cùm igitur prædetermination tollat libertatem, ut hic suppono, ex tract. de DEO à num. 44. non potest DEUS eam immittere. Hac quidem obligatio non pugnat potius contra prædeterminationem ad actum malum, quam ad actum bonum: at pugnat potius sequens, seu secunda obligatio DEUS ratione sua aquissima voluntatis obligatur, ad non præcipienda impossibilita, quod tamen faceret, & quidem sub gravissimi poenis, si prædeterminando ad peccatum, præperier simul eius omisionem. Tertia obligatio oriatur ex sanctitate Divina, vi cuius deinceps tenetur, ad nihil determinare, quod est contra bonos mores, vel virtutes: ergo non potest prædeterminatione ad peccatum, & nec ad materiale, nec ad formale peccatum: quia vel non diliguntur realiter, vel unum ex altero indispensabiliter sequitur, ut probatum tract. de DEO à num. 45.

39. Dices 2. Ex his principiis sequeretur, quod non daretur obligatio, orta ex sanctitate Divina, ad non prædeterminandum ad peccatum: ergo prob. ant. non est obligatio in DEO ad non permittendum peccatum: sed, si etiam prædeterminaret, tantum permitteret peccatum; ergo.

ergo, ma. est certa, mi prob. posset dici, quod DEUS intenderet prædeterminationem ex iure prime cause, & primi liberi; peccatum autem pure permitteret: ergo. Resp. neg. antec. nam ipsa prædeterminatione ad materiale peccati repugnat sanctitati Divina; huic enim repugnat imponere, sub gravissimi, & aeternis poenis, præcepta impossibilita: ergo vi sanctitatis sua DEUS obligatur ad non ponendum id, quod reddit impossibilem impletionem praecitorum. Secundo. Cum prædeterminationis ad peccatum unicū effectus, & finis, si ipsum peccatum, non potest à DEO intendi ad alium effectum, ad quem DEUS habeat jus. Nec potest dici, quod hinc DEI tantum sit, exercere suam libertatem, vel jus cause prima: sicut homo non potest aliquid ponere, ex quo necessariò sequitur aliquid malum, dicendo, se non querere illud malum, sed tantum suam recreationem, vel libertatem: sed debet illud, quod ponit, esse utile ad duos effectus, ita, ut unus permitte, alter intendi dicatur, ut dictum supra num. 26.

40. Dices 3. Ex hoc tantum sequitur, quod DEUS sit obligatus ad omnitemprandam prædeterminationem, ratione sui, non vero ratione peccati subsequenti, sicut quilibet homo est obligatus ad vivitanda fortificatione ratione sui, non vero ratione peccati originalis subsequenti. Resp. nego paritatem. Fornicatio non est causa per se peccati originalis; nam, quamvis Adam non peccasset, tamen fornicator fuisse prohibita, & probabilitas etiam compulsa, quin leuctum sufficeret ex ea originale peccatum, in super non magis causatur peccatum originale à fortificatione, quam à copula matrimoniali: at vero prædeterminatione est causa per se, & quidem metaphysice connecta cum peccato. Dices 4. Licet prædeterminatione sit causa per se peccati, in genere physico, non est talis in genere, sed affirmatione morali. Resp. esse in utroque; nam, ut causa per se in genere physico, non sit talis in genere moral, debet esse causa duorum effectuum, quorum unus ab agente ex suo iure possit intendi: atque prædeterminatione, in modo dictum, non est causa duorum effectuum; sed tantum unus, scilicet ipsius peccati, quod DEUS nequit intendere: & consequenter neque ex illo alio capite potest intendere prædeterminationem: sed hac etiam debet ab eo odio haberet proper metaphysicam connectionem cum peccato.

Secundo, si datur duo effectus cause per se, tunc alter etiam, qui permittunt, non debet esse peccatum formale, vel indispiciibiliter conexus cum peccato formalis: sed debet esse actus aliquis, latem ut plurimum, extensus, ex natura sua indifferens, qui hoc ipso, quod non intendatur, non sit peccatum. Sic e. g. concupiscentia infantis in cat. num. 26, est actus tantum extensus, indifferens ad peccatum, & hoc ipso, quod non intendatur, non est formaliter peccaminosus, neque metaphysice connectus cum peccato; alias tam parum posset poni concupiscentia illa ad salvandam vitam, quam parum negatio fidei, vel cultus etiam tantum externus idoli, ad eandem servandam, poni possunt. Prædeterminationis autem dicta effectus est formaliter peccaminosus, vel certè metaphysice cum peccato connectus.

Alius autem est metus absolute gravis, sive cadens in constantem virum, scilicet quo, quamvis aliquis corripatur, non amittit nomen viri fortis, vel confantis; vocatur etiam à Juris

ARTICULUS V.

Quomodo ad voluntarium se habebant metus, & concupiscentia.

42. Voluntas, aut incitat ad fugam mali, aut ad profectionem boni: hec autem incitamenta S. Thomas videtur comprehendendi, sub metu, & concupiscentia. Concupiscentia ex La Croix l. 5. part. 1. num. 67. § 71. habet multas significations, & praescitum sapientia per eam intelligitur fomes peccati: hic autem intelligitur appetitus boni delectabilis, non perfide subordinatus recte ratione, & quidem appetitus actualis, seu actus potentia ita appetens, sicut etiam metus sumitur pro metu actuali. Metus autem ex Ulpiano definitur metus trepidatio, instantis, vel futuri periculi causa, vel ex eodem La Croix part. 2. n. 631. est, actus voluntatis fugiens metus imminentis.

metus probabilis & justus, quando scilicet nemo improbare potest, quod quis in illis circumstantiis metus nollet; atque impellere ad simpliciter voluntarium est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex metu, tanquam causa, est simpliciter voluntarium.

45. Dico 2. *Metus*, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitionis circa objectum, hisc & nunc simpliciter quidem voluntum, sed inefficaciter simul nolitum: ergo non est causa forma denominantis involuntarium secundum quid, verbo: res non est inefficaciter nolita propter metum, propter quem est simpliciter volita, sed propter aliam rationem, vel alium metum. e. g. projectio mercium non est nolita propter metum naufragii, sed propter metum paupertatis: ergo non metus naufragii, sed metus paupertatis causat, vel reddit eam projectionem involuntariam secundum quid. Hinc metus naufragii tantum causat materialiter involuntarium; quia movere voluntatem ad volendum aliquod objectum, seu aliquam materiam, que ex alio capite, scilicet ex metu paupertatis, est involuntaria secundum quid.

Neque tamen hoc semper configit; nam, quando causa metus non est nolita, neque voluntas ullo modo amplectitur motiva abfertentia, tunc actus ex metu est pure voluntarius abique mixtione involuntarii. Sic, qui ex metu gehenna dolet, se DEUM offendit, habet dolorem simpliciter voluntarium; non enim displiceat ei gehenna, nec DEUS peccata puniens illoigne: neque habet hunc actum conditionatum: *Peccatum iterum, si non est gehenna;* alias non dolerit falsoiter, sed iterum peccaret: ergo nihil est ei nolitum, adeoque nihil involuntarium secundum quid. Sic etiam homo honeste abfert in furo ex metu infamiae, vel legis, furti punitus, qui velut abfert infamiam à furo, vel, non esse legem punitum: aut qui vellet furari, si infamia, aut lex non esset. Quia tamen frequentius, quando agitur ex metu odio habetur causa metus, vel voluntas inefficaciter amplectitur motiva abfertentia, hinc, denominatione desumpta à posteriori, dicitur metus caufare involuntariam secundum quid.

46. *Quae ex metu fiunt, sunt simpliciter voluntaria*. ita SS. PP. Augustinus, Nifenus, Damascenus, Anselmus, citatai à Suarez i. 1. tr. 2. de volunt. disp. 3. sec. 1. n. 3. Et sec. 2. n. 1. S. Thomas citatus n. prece. Suarez, Gorimaz, & alii plurimi. Probatur. *Quae ex metu fiunt, verè fiunt ab ipsa voluntate, adeoque ab intrinseco: insuper fuit cum prærogatione;* supponimus enim, metum non auferre usum rationis: ergo sunt voluntaria ex n. 3. & seq. Confirm. 1. Plurima, quae ex metu fiunt, sunt peccata: adeoque libera: ergo sunt voluntaria; quia simpliciter voluntarium in positivè libero includitur. Confirm. 2. & magis explicatur. Aliud est, operari tantum cum metu, ita, ut metus non sit causa, sed tantum comes actionis: sicut e. g. Christus timuit mortem: at non ex timore eam obiit, sed ex amore DEI, acharominus: & in hoc causa metus nihil caufat, sed vincitur: & de hoc causa non agimus. Aliud est, operari ex metu, siue ita, ut metus impellat ad volendum efficaciter aliquam actionem, e. g. projectionem mer-

47. Dico 3. concupiscentia auger intensive volunt-

cium in mare, quam in aliis circumstantiis mercator nollet; atque impellere ad simpliciter voluntarium est causare simpliciter voluntarium, ut patet ex terminis: ergo, quod agitur ex metu, tanquam causa, est simpliciter voluntarium.

48. Dico 2. *Metus*, qui causat simpliciter voluntarium, non causat formaliter involuntarium secundum quid, sed tantum materialiter. Prob. Metus hic non est causa nolitionis circa objectum, hisc & nunc simpliciter quidem voluntum, sed inefficaciter simul nolitum: ergo non est causa forma denominantis involuntarium secundum quid, ut vestrum certis circumstantiis: & ad hanc respondet affirmative, at puto, discurrendum ferme, sicut de metu. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter caufare purè voluntarium, quamvis possit etiam caufare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentia voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at vero possunt esse aliae rationes, que displicantiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum caufant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorum conscientias, eò quid sciat, annexas esse poenas eternas, quae connexio ei caufat aliquam displicantiam inefficacem in is voluptibus.

49. Altera est questio de nomine, an non tamen actus ex concupiscentia ortus, stante illa inefficacia aversione, possit dici purè voluntarius: & resp. si per purè voluntarium intelligatur actus, qui sponte fit cum desiderio ipsius actionis per se, & non tantum ratione circumstantiarum, sed ad vitandum magis malum, si me renientia voluntaria, vi cuius actionem omittitur, si non magis malum metueretur. Quidam non quidem semper, sed tamen frequenter occurrere solet in actibus ex metu factis, ubi qui non amplectitur actionem propter se ipsum, sed tantum propriet circumstantiarum majoris mali vitandi, & agit cum renientia) si, inquam, per purè voluntarium hoc tantum intelligatur, tunc concupiscentia semper caufat purè voluntarium. Sic ex concupiscentia luci mercator, insuperhabitus periculis, navigat per mare, & peccator (pome, & cum desiderio actionis obsecra, ruit in flagitium. Si autem intelligatur per purè voluntarium id, quod excludit quamcumque renientiam &c. tale, saltem non semper, caufat concupiscentia. At, quia Aristoteles, & D. Thomas, sentiunt, concupiscentiam caufare purè voluntarium, admittendis videtur prior sensus, vel prior explicatio ipsius voluntarii. Addo etiam, sermonem hic esse debere de concupiscentia antecedente actioni; alias non potest enim caufare, si primum sequatur, e. g. si posita jam volitione primum exciteretur, aut sponte, vel per naturalem redundantiam, postea oriatur.

ARTICULUS VI.

Solvuntur Objectiones.

49. O B. 1. contra 1. conclus. Quae ex metu fiunt, sunt juxta S. Thomam, & Aristotelem sim-

voluntarium. ita S. Thomas i. 2. q. 6. a. 7. & Thomist, Suarez, & alii plurimi. Probatur. Concupiscentia, ceteris paribus, est causa, ut voluntas maiore conatu, & intensiore affectu, vel, ut experientia monstrat: hoc est augere voluntarium: ergo. An autem concupiscentia caufat purè voluntarium, an maxime, potest esse quidam de re, potest esse qualitas de nomine. Prima est, an actus ex concupiscentia non simul compatiatur aliquam inefficaciter nolitionem, vel aversionem, si non circa objectum, nōdē in te ipso spectatur, saltem circuī id, ut vestrum certis circumstantiis: & ad hanc respondet affirmative, at puto, discurrendum ferme, sicut de metu. 45. & dicendum, concupiscentiam formaliter caufare purè voluntarium, quamvis possit etiam caufare materialiter involuntarium secundum quid; nam ratione concupiscentia voluntas fertur in objectum cum sola inclinatione, nec concupiscentia est ratio ullius aversionis ab eo: at vero possunt esse aliae rationes, que displicantiam aliquam, vel aversionem inefficacem circa objectum caufant. Sic, qui ex concupiscentia actu fertur in voluptates carnis, potest tamen simul habere remorum conscientias, eò quid sciat, annexas esse poenas eternas, quae connexio ei caufat aliquam displicantiam inefficacem in is voluptibus.

Prima est, si actio, contrarialegi, est intrinsecè mala, metus excular non potest, ut est clarum. 2. Si est contra bonum commune, non excular metus mali particularis; quia illud praævalit. 3. Si actio, vel omnia, non est intrinsecè mala, neque præjudicat bono communni, metus danni gravis excular potest à peccato; quia legislator non censetur, velle obligare cum tanto incommmodo. Quis autem metus sit gravis in particularibus casibus, defumendum est ex objecto metus, ex persona timente, ex aliis circumstantiis prudenter examinatis.

Ad 2. confir. dicitur ma. Essent validi aliqui contractus ex metu facti, conc. ma. omnes neg. ma. & dist. sic min. neg. conseq. De hac vide la Croix i. 3. a. n. 634. aliqui enim contractus ex metu facti, sunt validi, sed possunt rescindi: alii nonne sunt validi, ut matrimonium: non autem ex defectu voluntarii, quod sufficienter adest, sed ex defectu plena libertatis, aut ob injuriam, ob quam jus positivum aliquos contractus omnino nullos, alios annulandos decernit.

50. Ob 2. contra 3. conclus. Actio facta ex concupiscentia, seu fragilitate, est minus peccatam, quam facta sine concupiscentia: ergo illa minus voluntarium. Confr. Concupiscentia minus cognitionem; qui perturbat, & aliquo modo obsecrat intellectum: ergo minus voluntarium. Resp. dist. conf. concupiscentia minus voluntarium in specie, hoc est liberum, conc. conseq. voluntarium in genere, neg. conf. Si etiam amor in paria est minus liber, quam amor in via: in illo omnino non est liber, & tamen est multo magis voluntarius, quam iste.

Si dicas, non posse minus formaliter prædicatum specificum, nisi minoratur etiam genericum, falsum dicas, ut patet in exemplo modo allato. Ratio autem est. Si prædicatum specificum, formaliter tale, exigit participare genericum, in certa mensura, & proportione, tunc potest unicus, generico crescente ultra illam mensuram, minus specificum: atque liberum exigit participare voluntarium in certa mensura, seu intra certos limites inclinationis; exigit enim principia, in utramque partem moventia, quibus retardatur inclinatio voluntatis ad unam partem: unde ablatus, vel omnino, vel ex parte, motivis in contrarium allicitibus, potest decrecer-

re liberum, crescente voluntario, seu inclinatio-
ne in unam partem.

Ad confirm. dist. antec. Concupiscentia mi-
nuit cognitionem rationum retrahentium, conc.
antec. alicientium, neg. antec. & conf. Con-
cupiscentia facit, ut vivacis represententur mo-
tiva alicientia, e.g. voluptas in comeditione car-
nis prohibita: & sic auger inclinationem, seu vo-
luntariatem: motiva autem retrahentia, e.g. ra-
tio offensæ Divinæ, turpitudine, brevitas, vel
caducitas voluntatis &c. facit, ut obscurius
represententur: & sic n. inuit renitentiam, atque
etiam libertatem: quamvis has rationes non
omnino abſcondat; alias omnino tolleret libe-
ratem. Hoc tamen concedo, actum peccamino-
fum secundum rationes, seu formalites ob-
ſcuris propositas, esse minus voluntarium; nam
ratio, vel formalitas offensæ DEI &c. non est ita
voluntaria in dicta comeditione, quam ratio, vel
formalitas voluntatis. Imò, si aliqua talis ratio,
formalitas, aut prædicatum, omnino invincibiliter
ignoret, etiam omnino est involuntaria. Ex
quo sequitur, quod concupiscentia cauet
aliando involuntarium secundum quid, saltem
juxta explicacionem datum num. 48.

51. Ob. 3. Potest quis rem concupiscere
ex aliquo motivo, timere ex alio: ergo etiam
agere involuntariè: ergo potest concupiscentia
causare involuntarium. Confirm. Porelt. quis
agit ex metu, & concupiscentia simul: sed
tunc agit voluntariè, & involuntariè: ergo.
Resp. neg. conseq. si enim vincat concupiscentia
(alias enim non ageret) tunc vincit moti-
vum metus, & non curatur, nec facit rem, aut
actionem secundum se solitam, nec agentem
tristem &c. sed ad summum aliquo modo retin-
dit intentionem voluntarii: hoc autem non est
facere involuntarium strictè in significacione ex-
posita num. 47. & 48. Sic etiam, non quæcumque
motio in positum, facit strictè involun-
tarium; alias quilibet actus liber efficit involun-
tarius, itēmque omnis actus supernaturalis,
qui cum difficultate elicetur. Ad confirm. Vel
metus retrahit, dum concupiscentia atrahit, &
jam reponsum est, ut paret consideranti: vel
etiam metus impellit ad actum, & neg. mi. non
enim omnis metus reddit involuntarium ex num.
45. & nullo modo iste; quia causa metus nullo
modo est solita. Sic latro imperans sitienti,
ut bibat vinum bonum, ac sanum, non reddit
potum involuntarium.

52. Ob. 4. S. Thomas 1. 2. q. 77. a. 6. in
corp. ait. *Paffio minuit peccatum, in quantum mi-
nuit voluntarium:* ergo concupiscentia, quæ est
maximi paffio, minuit voluntarium. Confirm.
Concupiscentia non est principium extrinsecum,
sed est paffio extrinseco voluntarii: ergo non po-
test augere voluntarium. Resp. dist. ant. & S.
Thomas intelligit voluntarium in specie, seu li-
berum. conc. antec. intelligit voluntarium in ge-
nere. neg. ant. & conseq. Cùm S. Thomas citatu-
s n. 47. expresa dicat, concupiscentiam magis
facere voluntarium, utique hic non intel-
ligit idem voluntarium, ne sibi manifeste con-
tradicat. Accedit, quod S. Doctori non sitin-
uificatum, per voluntarium intelligere liberum
ex n. 19. Rursus ibidem dicit, in tantum actu
aliquem esse peccatum, in quantum est volun-
tarium: quod falsum est, nisi per voluntarium
intelligeretur liberum; nam ad peccatum requi-
ritur non quæcumque voluntarietas, sed libera:
ergo de ista est fermo S. Doctori.

Ad confit. neg. antec. Per principium ex-
trinsecum hic intelligitur illud, quod non tan-
tum est distinctum à voluntate, sed vim, & vo-
lentiam, ei infert ab extrinseco; nam, licet à vo-
luntate distinctum sit, si tamen eam moveat, pro-
positis talibus motibus, quibus illa ita excitatur,
ut ex inclinatione sua intrinseca, & motu, ut ita
dicam, proprio, affectivus, censeatur principium
moveare sufficienter ab extrinseco: & sic juxta
Suarez in 1. 2. tr. 2. disp. 3. sec. 3. n. 14. qui mo-
vet per confitum, vel preces, non dicitur mo-
vere extrinsecè: at vero, qui movent per metum;
quia impellit ad aliquid contra intrinsecam incli-
nationem voluntatis, dicitur movere extrinsecè.
Quando igitur S. Thomas loco objecto dicit:
Etsi autem aliiquid in nobis dicitur per rationem, &
*voluntatem: intelligi non potest, nisi de inex-
istentia in ordine ad libertatem, de qua ibi agit*
ratione peccati, ad quod requiritur libertas.

ARTICULUS VII

Quomodo ad voluntarium se habeat Ignorantia.

53. A liud est pura *Nescientia*, aliud
Ignorantia: illa est pura negatio
scientia, vel cognitionis, que eti-
am datur in lapide, qui non dicitur propriè
ignorans: illa est negatio scientia in subiecto
capaci, cui competit illa scientia, & quam
si non habeat, censeatur imperfectum. e.g. Illo-
gicus neficiat syllologicas regulas, vel Christia-
nus articulos fidei. Vocabur hæc etiam *igno-
rantia privationis*, cui opponitur a quibusdam
Ignorantia prædispositionis, quæ tamen non
tantum est negatio scientia, sed error positivus,
contrarie oppositus veræ de re aliqua notitiae
e.g. hæresis qualibet, quæ contrarie' opponitur
vera de rebus fidei scientia.

54. Jam vero ignorantia privationis, seu
propriæ dicta, dividitur in ignorantiam *juris &
facti*. *Ignorantia facti* est, quando quis ignorat
aliquam rem particularem, que est objectum ali-
cujs actionis moralis, e.g. neficit, est clericum,
quem percutit: vel neficit, est diem festum,
quo laborat. *Ignorantia juris* est, quando quis
negit, quid lege, vel quasi lege, sit præceptum,
aut prohibitum, e.g. si quis neficit, percussione
clericis annexam esse excommunicationem: vel
exercitum hujus, aut illius artis, est die fero pro-
hibitum. Cùm autem detur triplex Jus, *Natu-
rale*, *Divinum positivum*, & *Humanum*; hinc etiam
ignorantia juris subdividitur in *ignorantiam
juris*, *Naturalis*, *Divini*, & *Humani*, quorum clari-
or explicatio petenda ex tractatu de iustitia
& iure.

Dividitur 2. ignorantia, in genere ac-
cepta in ignorantiam *Invincibilem* & *Vincibilem*.
Prior, seu *invincibile* est, quæ morali diligencia
superari, aut tolli non potest: vel quia tali igno-
ranti nūquā in mentem venit dubitare, aut
cogitare de opposito: vel quia est dubium ortum.

fue-

Quomodo ad voluntarium se habeat ignorantia.

63

Voluntarium, ut dictum n. 3. juxta Aristote-
lem 3. ethic. 1. est: *Cuius principium est in agente
cognoscente singula, in quibus est actus*. sive ut ex-
pli catum. n. 4. quod est ab intrinseca potentia
appetitiva, affectivis in aliud tendente: tale
autem non potest esse sine cognitione; ut enim
communis fert parvam: *Nihil voluntum, quia præco-
gnitum*. Dein debet esse à cognoscente singula,
sicut illa, que voluntaria sunt: ergo, ubi datur
aliquorum ignorantia, e voluntaria esse non pol-
lunt. Imò, licet res secundum se cognoscatur,
si non cognoscant omnes ejus circumstantias,
vel omnia ejus prædicta, non possunt ex cir-
cumstantia, vel prædicta dici voluntaria e.g. si
invincibiliter ignorat, aliquem esse clericum,
& eum quæcumque de causa percutiam, est mihi
voluntaria sit percussio in sic, vel hominis
tantum, non est mihi voluntaria percussio cle-
rici; vel si ignorem esse diem Veneris, & co-
medam eam, est voluntaria sit mihi ea come-
rito, non tamen est voluntaria sit prohibita.

Et hoc videtur omnibus ita clarum, ut in
eo auctores omnes consentiant, etiam ii, qui
negant, ignorantiam invincibilem à peccato ex-
culare; quippe illi (quamvis male, ut videbi-
mus) docent, non requiri ad peccatum, ut sit
voluntarium in se, aut in causa peccanti volun-
taria, sed sufficere, ut sit voluntarium in causa,
peccanti non voluntaria, e.g. in Adamo peccante:
hinc illa propositio inter Bajanis damnatas

44. *Ad rationem peccati non pertinet voluntarium,* item illa nomi nellarum (ut ait: *Viva p. 1. Tratime
Theol. in primam Propositionem ab Alexandro VIII.
damnatum*) Bajanorum, ac Janenitistarum asser-
tio, inter trinum & unam proscriptas, prima. *In
statu naturæ laſpe ad peccatum formale, & de-
mitem, sufficit illa libertas, qua voluntarium, ac li-
berum sit in causa sua, peccato originali, & liber-
tate adam peccantis. Cùm autem ipsa hæc
quaestio, an ignorantia invincibilis a peccato
excusat, sit in le gravissima, & post Janenii
Ypresis tempora valde celebris, metetur spe-
cialis hæc locum. Quare*

55. Dico 3. Ignorantia invincibilis, sive fa-
cti, sive juris, tam naturalis, quam Divini positi-
vi, aut humani, operantur ex ea excusat à pe-
ccato. De hac assertione Janenius, eis eius ad-
versarius, tamen sic scribit l. 2. de statu nat. laſ-
p. c. 2. *Generale Scholasticorum pronunciatum est*,
quod, quidquid ex invincibili sit ignorantia, hoc ipso
culpā vacat. Et sane in hoc communissime o-
mnes consentiant. Probatur 1. autoritate ir-
refragabili Alexandri VIII. damnatus hanc inter
31. propositions secundam: *Tameſi detur igno-
rantia invincibilis juris nature, hic in statu nature
laſpe operantur ex ipsa non excusat à peccato for-
malis*; ergo etiam ignorantia juris naturalis excusat:
si autem illa, muli magis ignorantia juris posi-
tivi, ut adversarii facile concedunt, & nulla est
ratio hanc excipiendi.

Probatur 2. autoritate S. Augustini, qui
adversarii Janenianis ferè solus præ omnibus
Patribus testimoniatur, & clare pro nobis sit; sic
enim habet. l. 3. de lib. arb. c. 19. *Non tibi depa-
tatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod
negligis querere, quod ignoras.* Rursus cod. lib.
c. 22. *Non enim, quod naturaliter neicit, & natu-
raliter non potest, hoc anime depatatur in reatum.*